

Eestivene terrorist tungis Sakala 8 konverentsikeskuses lavale

MEELIS OIDSALU
kriitik

ARVUSTUS

«Sõda ja rahu: sõda, mida me ei tahtnud, kuid milleks olime valmis-tunud»

Lavastaja Jakub Skrzywanek (Poola), dramaturg Emily Reilly (Iirimaa)

Laval Loviise Kapper, Liis Lindmaa, Reimo Sagor (Vanemuine) ja Karl Edgar Tammi

Vaba Lava esietendus 13. oktoobril Rävla 8 saalis

Kestus 1 tund ja 20 minutit (ilma vaheajata)

Vaba Lava lavastuse «Sõja ja rahu» vaatamine peaks Eesti julgeolekuellidile olema kohustuslik. «Sisenevad kolm näitlejat. Nad märkavad publikut. Nad paistavad väga elevil, sosistavad omavahel, ootusärevus on peaaegu käegakatsutav. Nii möödub umbes kaks minutit, siis koputatakse uksele. Näitlejad kiljuvad.»

Selline on Vaba Lava uue hooaja kuraatori, poolaka Jakub Skrzywaneki lavastatud ja iirlase Emily Reillyga kahasse kirjutatud militaarmikriitilise näidendi algus. Näitlejad Loviise Kapper, Liis Lindmaa ja Karl Edgar Tammi kiljuvad, sest uksest sajab sisse relvastatud Reimo Sagor, siilikostüümis, kuulivest seljas. Lavastuse esimesed kaks osa tegeleb Kalevipoja sõjaline nõunik Siil laval eteldud ühiskonna kaitsetahte arendamisega.

Reimo Sagor oskab Siili mängida nii usutavalt, et kohati vaatad veidi totakast siilikostüümist mööda ja mõtled, et laval ongi lihtsalt rumala jalaväelase stereotüüp. Ühelegi Eesti kindralile Sagori roll ei viita, praegune kaitseväge juhataja kindral Herem on nn lihtsate maaväelaste mainele üldiselt väga hästi mõjunud. Herem

Reimo Sagor oskab Siili mängida nii usutavalt, et kohati vaatad veidi totakast siilikostüümist mööda ja mõtled, et laval ongi lihtsalt rumala jalaväelase stereotüüp.

FOTOD: ARON URB

on näidanud, et maaväelase kõige suurem anne on maalähedus, jalad tuleb maas hoida ja paatost kontrolli all. Asendustegevusi pole vaja. Sedasi võiks kokku võtta kindral Heremi doktriini.

Eestivene terrorist

Sagori Siil pole kaitseväge juhataja, vaid pigem psühholoogiliste operatsioonide eriväelane, keegi, kes võikski töötada kaitseväge teavituskese hämaramates koridorides. Esietenduse ajal istusid saalis ka kaitseministeeriumi kaitsetahte edendamise osakonna juht ja kaitseväge teavituskese töötajad eesotsas Kerli Delloga, kellele publikuga etenduse alguses flirtinud Karl Edgar Tammi viitas kui lavastuse koostööpartneritele.

Ütleme nii, et kui kaitseministeerium või kaitseväge oleks selle lavastuse eest maksnud (neilt küsiti toetust, ütlesid ei), siis oleks nad võib-olla tahtnud oma toetusega avalikult mitte väga keldida. Seda enam, et lavastuse kolmandas osas mängitakse läbi ka «eestivene terroristi» stsenaarium. Sakala 8 konve-

Tegemist on targa lavastusega, sest kriitiline pila ei sega siirast kaasatundmist.

rentsisaal, mis on teatrisaalina ikkagi justkui nagu leitnud ruum, ei mõju loomuliku teatritegemise paigana. Näitlejad täitsid selle veidravõitu teatriruumi kenasti ära, rohkemgi veel. Sõjandusnõunik Sagor on hoos, aga selle lavaruumi kuninganna oli vaieldamatult Loviise Kapper. Algu- sest lõpuni piisavalt pingestatud, aga samas loomulik, voolav kohalolu, nagu vaataks väga kogunud stand-up-komödiandi setti.

«Sõda ja rahu» algab sellise pila ja pilgariga, et ununeb sootuks projekti dokumentaalne pool. Seepärast on lavastust eravestlustes nimetatud ka

documentary'ks. Mis iseenesest on julge käik, sest dokumentaalne pool põhines viie Eesti sõjaveteraniga tehtud intervjuul. Vaba Lava produtsent Katariina Tomps otsis välja Eesti sõjaveteranide kontaktid, poolakast lavastaja ja iirlasest dramaturg tegid intervjuud.

Intervjuudes on esile toodud tõesti mõjusad kohad. Veteranide lauseid esitatakse kohati koos subtiitritega, et mida inimene tegelikult mõelda võis – huvitav lahendus, alltekste tavaliselt ei kuvata publikule sõnaliselt. Stanislavskilikumas teatriilmas viidatakse dialoogi alltekstile mitte-verbalselt.

Vabalt oleks võinud juhtuda, et veteranide ausad ja kohati ka ehmatavalt sünged vestluskatked võtavad teatriõhtu üle, et juhtub see, mis kaitseküsimustes ikka juhtuma kipub – paatos täidab eetri ja vaigistab logos'e. Ilmselt tajusid ka tegijad sarnast ohtu ning hoidsid ulakuse-heebleid läbivalt üleval.

Hea peeglistse vaadata

Selles mõttes on tegemist targa lavastusega, et kriitiline pila ei sega siirast kaasatundmist. Piltakse ka kohustusliku riigikaitseõpetusega seotud entusiasmi. Tegutsen riigikaitseõpetajana ja pean ise endale kogu aeg meelde tuletama, et klassiruumis on lubatud kõiksugu vaadete arutelu, ka nende, mis on hetkel ühiskonnas (sageli põhjusega) stigmatiseeritud.

Mina oma õpilastele kindlasti soovitan lavastust, soovitan ka teistele riigikaitseõpetajatele. Teinekord on hea peeglistse vaadata, eriti kui peegelpildist vaatab vastu Reimo Sagori tasemel näitleja.

Kuigi rahvalikult pilavast formaadist seda justkui eeldaks, ei tehtud laval ühtki teravat päevapoliitilist vihjet, mõistagi peale selle eestivene terroristi teema – Loviise Kapper nõuab Eesti suudaksin kahe rahvuseliselt riigiks ja teeb seda nii veenva monoloogiga, et jääd mõtlema, et oot-oot. Mida ma päriselt vastu suudaksin panna, kui ruumi siseneb mõni selline eestivene supersõnaseadja, nagu Loviise Kapper seda esitas. Yana Toom ja Sveta Grigorjeva oleksid vast selle tegelelise päriselulised vasted. Eestivene terrori stseeni sisu tuli prooviprotsessi käigus, lavastaja saigi näitlejatel tunnetust selle kohta, milline võiks olla kõige põletavam teema.

Rahvuspinged käivad läbi ka veteranide mälestustest ja Eesti ajateenijate kohatist umbvenekeelsust jõuab Siil korraks mainida. Lavastuse sihtrühm selgub ilmselt etenduste käigus, «Sõjast ja rahust» võiks vabalt saada koolinoorte seas menukas tükki, suisa kohustuslik vaatamine võiks see olla Eesti julgeolekuellidile.

13. ja 14. novembril etendub tükki Narva Vabal Laval. Üleskutse kõikidele Ida-Virus töötavatele Eesti ametnikele: minge vaatama, tehke täismaja (saalis on u 200 kohta)! See on äge, et Narvas on eesti teater, aga uue linnavalitsuse ajal pole see enam nii enesestmõistetav. Vaba Lava väärrib toetust sama palju kui «Sõda ja rahu» vaatamist.

Teatrid hakkavad videotega oma küllastajaid kasvatama

Teatrid tahavad pöörata avalikkuse tähelepanu teatris-käimise reeglitele sõnumiga «Märka, et oled teatris» ning alustasid selleks kampaaniat.

Teater on koht, mis pakub nii tegijatele kui ka publikule erakordseid emotsioone ja elamusi. Kahjuks on viimasel ajal tihenenud teatrikülastajatel tules kriitika, et kaaspubliku käitumine on rikkunud nende teatrielamuse.

Teatrid tõdeavad, et probleem üha süveneb ja sellele tuleb tähelepanu pöörata enne, kui on liiga hilja. Sõnumi «Märka, et oled teatris» eesmärk on meelde tuletada teatrikülastuse elementaarseid tõed ning tõsta esile viisaka ja austava käitumise olulisust teatrisaalides. Häälekas vestlus, nutitelefoni kasutamine etenduse ajal, teatrisaalis söömine ja joomine, hilinemine ja muud häirivad käitumisvormid on muutunud ootamatult tavapäraseks, kahjustades teiste teatrikülastajate ja ka näitlejate kogemust.

Pirita majandusgümnaasiumi lõpetanud Liisi Viirmaa lõi koos VAT Teatri dramaturgi ja haridustegevuste juhiga videod, mis juhatavad kampaania «Märka, et oled teatris» sisse. Kolm videot toovad välja suurimad murekohad, milleks on telefoni kasutamine etenduse ajal, valjuhääline rääkimine ning teatrisaalis söömine ja joomine. Kampaania videoid saab vaadata selle Youtube'i lehel.

Kõige teravamini on probleem tuntav laste- ja noortelavastuste puhul ja seetõttu on ka kampaania fookus suunatud eelkõige noorele vaatajale. Probleemi lahendamiseks loob iga teater oma juhised ja strateegiaid, millest kõige radikaalsem on etenduse katkestamine. Üheskoos tuletatakse meelde, et teatrietendus vajab vaikust ja teistega arvestamist.

Kampaaniaga on liitunud VAT Teater, Eesti Noorsooteater, Ugala teater, Rahvuskooper Estonia, Vene Teater, teater Nuutrum, Kuressaare teater, Rakvere teater, Tartu Uus Teater ja Eesti Draamateater. Kultuuritoetus

Kaader videost «Märka, et oled teatris». FOTO: VIDEOKAADER

florian zeller
ott aardam
andri luup
jass kalev mää
laura peterson
anneli tuulik
tarmo song
helvin kaljula

poeg

sel aastal veel kahel õhtul!

28. ja 30. oktoobril 2023
theatrumi saalis (vene 14)
kell 19:00

theatrum.ee
theatrumi meediapartner on postimees